

Terms and Conditions

The Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept there Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Library

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Imprint:

Director: Mag. Renate Plöchl

Deputy director: Mag. Julian Sagmeister

Owner of medium: Oberösterreichische Landesbibliothek

Publisher: Oberösterreichische Landesbibliothek, 4021 Linz, Schillerplatz 2

Contact:

Email: [landesbibliothek\(at\)ooe.gv.at](mailto:landesbibliothek(at)ooe.gv.at)

Telephone: +43(732) 7720-53100

místním rabínem, v kterém okrsku totiž byl. To stá-
valo se hlavně v B., jakožto nejstarší obci žid. (a také
nejčetněji zastoupené) na celém panství Budyně-
Libochovice.

Veliký poplach v žid. předměstí udál se dne 8. čer-
vence 1715, když vypukl mezi Židy mor, zavlčený
sem nějakým potulným Židem, na který již 3 Židé
zemřeli a tajně pochováni byli. Obec města podala
o tomto případu hned zprávu krajskému úřadu v Sla-
ném s připomenutím, že Šalamounova žena (v č. XIII
Salomon Abraham) nemocná jest a leží.

Jelikož Židé počali houfně z města prchatí a do
lesů se schovávati, nařízeno hned, aby všichni Židé
z města na obecní louku vrbeckou byli vypovězeni a
do baráků narychlo zřízených zavřeni. Jich léčení
obstarával zdejší městský lazebník Jan Kaiser, a do
města vyslán krajský chirurg Josef Werner ze Sla-
ného. Vojsko, tehdež v Martiněvsi posádkou ležící,
dostalo rozkaz celý tábor žid. obklíčiti, a nikoho
z Židů ven nepouštěti. Kdo z nich zemřel, pochován
byl na Ladech u Veselého háje, kde byl jejich mimo-
řádný hřbitov. Teprv potom, když nikdo z nich více
již nestonal, ani nezemřel, směli se Židé do předměstí
zase vrátiti.

Císař Karel VI. vydal r. 1725 patent, jímž se usta-
novuje, že na každém panství smí se zdržovati jen
jistý počet Židů, a ten že překročen býti nesmí.
Každá rodina dostala své římské číslo I, II atd., če-
muž se říkalo rodinné místo (Familienstelle). O toto
číslo mohl se ucházeti vždy jen nejstarší, čili prvo-
rozený syn, a kdyby předčasně zemřel, druhorozený
atd. Kdyby však byl otec zemřel bez mužských po-
tomkův, dáno pak jeho číslo některému jinému Židu
z jeho příbuzenstva. Místo však nikomu z nich dříve
dáno nebylo, až po smrti otcově, která se u vrch-
nostenského úřadu ohlásiti musila, a také dříve že-
niti se nesměl. Proto bývalo napotom mezi Židy tak
mnoho nemanželských dětí, které pak teprv po sňat-
ku otcovu dostaly jméno po otcovi a za manželské byly
považovány. Vidíme to nejlépe ze starých matrik,
kde otec potvrzuje, že přihlašuje dítě za své vlastní.
V B. povoleno bylo toho času krajským úřadem
v Slaném 34 žid. míst rodinných, a vrchnímu úřadu
panství B. (které t. č. nebylo ještě s panstvím Libo-
chovice sloučeno) dáno nařízení, že počet ten pře-
kročiti se nesmí. R. 1818 bylo těchto míst v B. již jen
32, a počet ten stále potom klesal, ježto tu počet ro-
din odchodem do jiných osad ubýval.

Učil-li se někdo z mladších členů řemeslu, mohl
potom snáze dostati koncesi na ženění, nežli jeho
bratr hausírník. Odešel-li Žid ze svého místa, aniž se
vrátil, hledal ho vrchní úřad po všech panstvích, a
nedošla-li zpráva o jeho pobytu, byl zbaven nejen
osobní ochrany a práva zdržovati se v zemi, ale i ná-
roků na rodinné místo, a majetek jeho po otcovi z dě-
děný zabrala si vrchnost. Vrchnost nemohla přece
ztratiti užitku z ochrany (Schutzgeld) a činže z dom-
ku židovského, a tak domek byl jinému Židu zase
prodán.

Poněvadž pak Židé u nás šidili vrchnost, kde a jak
mohli, zapomínajíce rádi platiti z ochrany (což doka-
zují v účtech každoroční nedoplatky), vyzrála na ně
vrchnost zase tím, že chtěl-li se Žid ženiti, musil vrch-
nosti nejméně 120—200 fl. zástavy složiti, kterou
vrchnost půjčila pak na chalupu nebo statek na hy-
poteku pod úrok, aby tím vrchnost byla kryta, kdyby
snad Žid „zapomněl“ — což se zhusta stávalo —
svůj ochranný poplatek nebo činži z domku za-
praviti.

Po vyhlášení svobody r. 1848 a po zrušení ochrany
domáhali se někteří zdejší Židé (na př. Bohumil Löw-

ner, Heřman Fanta a j.) o vrácení této zálohy, kterou
jim vrchnost po roce 1850 zase vrátiti musila, nemajíc
zákonitého podkladu k zadržení.

R. 1734 stěžovali si budyňští měšťané opětně vrch-
nosti, že Židé vedou zakázaný obchod obilím, a že se
oněm v obchodu ujma a škoda činí. Totéž opakovalo
se r. 1773, takže konečně kníže Karel z D. vydal
zápověď Židům obilí dále kupovati a prodávati. Ale
jak nás zkušenost učí, vyšly všechny zákazy naplano,
neboť Židé ve své houževnatosti vždy tohoto výnos-
ného obchodu znovu a znovu se chytli. Vláda jich
při vedení tak častých válek potřebovala, křesťan
nákupy obstarati nedovedl, a tak zákazy přišly na-
zmar.

Původně Židé nemívali v Budyni vlastní své mod-
litebny čili synagogy, nýbrž shromažďovali se k vy-
konání pobožnosti v domku, ve kterém náhodou
bydlil ten neb onen učitel neb rabín či zpěvák.

Synagoga (vnějšek)

Teprve po r. 1631, jak známo, učinili si synagogu
v domě č. 31 v městě, kterýžto dům ale k rozkazu
vrchnosti musili zase r. 1677 křesťanu zpět vrátiti.
Teprve ke konci první polovice 18. stol. zakoupili si
zbořenou stodůlku Šantrochovskou proti č. XIII. a
XIV., kde si vystavěli velkou modlitebnu se stropem
dřevěným a střechou šindelovou. Ale pro stálé války
s Francouzi a Prusy nemohli stavbu dokončiti, a sta-
vení či zdívo maltou ovrhnouti. Teprve r. 1825 mohli
Židé přikročiti k dokončení stavby své synagogy.
Žádali tudíž knížete Františka Josefa z Dietrichsteina
o přenechání 18.000 cihel z panských cihelen na nové
klenutí, a to na úvěr na řadu 18 let k splácení. Kníže
však k žádosti jich nesvolil. Daroval jim raději
3000 cihel, ale ostatních 15.000 kusů musí do tří let,
1826, 1827 a 1828 splatiti. A tak Židé teprve synagogu
dali sklenouti, a celou maltou ovrhnouti.

V synagoze chovají dosud žlutý praporec, pořízený
r. 1800, podobný cechovním praporům, jehož užívali
při různých slavnostech.

Za starých dob mívala škola židovská a modlitebna
u Židů budyňských jeden a týž význam, neboť
chodily do školy nejen jich děti, aby se tu učily
čtení hebrejštiny a němčiny (o češtinu čili českou řeč
nestáli, považující ji za méněcennou, a jen tolik se jí